

Kortárs kritikapályázat I. díj

Kortárs kritikapályázat

KIPKE ÁGNESHorváth Veronika:
Minden átjárható

FISZ, 2017

KIPKE ÁGNES (1986) Budapest

Horváth Veronika *Minden átjárható* című könyve megtévesztően szép kötet, melynek finom tapintású papírján Szabó Imola Julianna grafikai izgalmas mintázatokat adnak, sűrű motívumokat teremtenek (– csak hogy kerül ide a bálna?!), s a szövegek intenciójához híven a világhoz való érzéki-érzékszervi viszony: vizslatás, dörzsölés, horzsolás testi élményeit ébresztgetik az olvasóban. Másfelől viszont egyszerűen túl szépek: a belső címdalok inkább egy alternatív női naptár háttérképei lehetnének, s olyasféle stilizált idillbe andalítják a szemlélőt, amely ugyancsak távol esik a versek világától.

Igaz, összekapcsolja, egymásra vonatkoztatja őket a természet maga, amely itt egyszerre biológia, mitológia és díszítőmotívum, s a három tudományos-metaforikus fejezetcímmel – *Őssejtek; Sejtvándorlás; Sejtburjánzás* – egy felnötté válás ívét rajzolja meg. Az elsőre jellegzetesen elsőkönyves tematikát sajátta író kötet egésze s a nagyobb lélegzetű, kiemelkedő szövegek magabiztosan hordozzák el a helyenként gyengébb verseket is, együtt adva ki a megkapott, a belakott-belakhatatlan s a tovább nem adott élet történetét.

Az életút állomásaiként a *Minden átjárható* három alaposan bejárt táj és részleteiben fölmért tárgyi világ kötete is. A rábaközi gyerekkor rétjeinek, vízfelületeinek tágasságát a szociografikusan és egzisztenciálisan szűk falusi közeg ellensúlyozza, ahol a rajzszőgek hiánya tartja helyén a kocsmasztal terítőjét. A felnövekedés nagyvárosi lepusztultságba vivő mindennapjain „gondolkodni másodosztályú gyorsvonaton lehet [...] ehhez kosz is kell meg / zakatolás”. A harmadik fejezet pedig a szó szerint bensővé tett úttalanságban bolyong: „sajgok ismeretlen testtájakon”. Kint és bent átjárhatóságának létállapotát emblémásként sommázza a borítóra került, a valahová jutás képzetét is gáncsoló *Megtorpanás*: „világgá akartam menni / de véletlenül a világ jött belém / most aztán cipelhetem”.

S bár persze kinek-kinek a maga élete jelenti egy komplett valóság befogadásának keretét is, a kötet sűrű személyességét mégis hígítják a közéleti-közérzeti szövegek, az „elavult történelemköny-

vek” frázisai, a „bomló falak bomló tudatok” semmitmondóan általánosító többes számai. Hiszen tud erről beszélni a maga nyelvén is, a személyes idegenség dacos fájalmával: „hogyan éltem máshol is arról itt hallgatok”, az érzékeny életképek hétköznapi tragikumával, tetszés szerint szociológiai vagy akár történelmi olvasatban.

„...mindenhonnan / az én szégyenem beszél”: a lelkifurdalás családi-történelmi örökségét lelkiismeretesen magáévá élő kislány szívszorító történettöredékei az első káromkodás titkos-örök szégyenétől „az egész az én hibám” átfogó ösbüntudatáig ívelnek. Az „öregapám lámpásaiként” emlegetett, elvirágzott pitypangokat öngyújtóval lobbantja lángra, így fújja szerteszét a kötet egyik emblemikus verse: a könyvet vizuálisan és verbálisan is belengő kis növényi ejtőernyők így lesznek mindenütt jelen levő, mulandó mementói a mitikus figurává növesztett öregapa fénybe borított – és éppen így elherdált – örökségének. De annak is, ami a fényüknél megmutatkozik: „a gyalázatot anélkül is látom” a kicsit túlmondott, így is maradandó *Égési sérülésben*.

S mindehhez valamiféle biologikus transzcendencia egyszerre ijesztő és játékos képzelet járul: „égből dobott makk talál kupán, / meghatározott ponton precíz kín [...] / ami még épp elviselhető”. Ez a mozzanat azonban nagyon pontos utalás is – Tolnai Ottó *árvacsáthjának* kezdő versét idézi meg, egyszersmind élhetőbbé, alázatosabbá szelídítve az identitáskeresés lázadó és tébolyult (árva)csáthi kalandját: „pontosan / érzem a makk / a makk ütését nem bírnám elviselni / nagyobb ütést igen [...] / ám a makk / a makk ütését nem / keserű kis márványterméseiddel [...] / ne célozgasz engem uram”.

Ebből az életműből sarjadhat a kötet minden további fűszála és pitypangja, amelyeknek szétfújása így egy irodalmi „öregapa” kijelölésének gesztusa is – s valóban, a Tolnai-poétika termékenyítő hatására ismerhetünk a későbbi szövegek némelyikének önismételve-semmitmondva megsúlyosodó beszédmódjában: „persze láttam már térképeket / de nem hiszem hogy bármi leképezhető / lefordít-

ható / átadható // és van a tenger / tenger / tenger / mondom / de másra gondolok” – ami önmagában is alapdarabja a Tolnai-mitológiának.

A korántsem idilli gyerekkorban még ott rejtőzik a csoda: a babonás népi varázslásoknak, ráolvasásoknak legalább a reménykedése, „add, uram, hogy úgy legyen, / legyen tó az én szememben is!” Játékosságában is túlzónak tűnik a sokféle tipográfiai kiemelés, a kék, dőlt és halvány betűk rendszere: az olvasó nélkülük is ráismerne a népdalok és gyerekmondókák többségére. Talán még ahhoz sem szükségesek, hogy feltűnjön, a kötet közepétől hogy fogyatkoznak meg, tűnnek el szinte nyomtalanul az egyre reménytelenebb mese-utalásokkal, a „hol volt” – „itt nem”-mel egyetemben.

Megmarad viszont a nyelv mint varázslat. Eleinte a teremtésben való részvétel demiurgoszi magabiztosságával: „az arcukat te rajzold. / sosem tévedsz. / ahogyan benned van, úgy igaz” – a gyerek szemmagasságából csak derékig látszódó felnőttek szó szerinti befejezése ez. S a szavak vers(valóság)teremtő erejét – megint csak alighanem Tolnaitól tanulva – tovább őrzi ez a líra a felnőttkori fejezetekben, ha fénye a „zacskós kutyatej” típusú szójátékok idejére erősen megkopik is. A kötet jellegzetes gesztusa a szinonimák listázása: a hokedli, a pelikán vagy a pitypang elnevezései közti keresgélés tétova megvallása a beszélő (nyelvi) különbözőségének, s kísérlet egy „értelmezés nélküli kézisztár” üres helyeinek kitöltésére: mintha a világot igyekezne otthonossá beszélni a hitben, hogy „nevekkal, folyókkal a fájdalom átcsoportosítható”.

A varázslás igénye, az átváltozás, átjárás lehetősége a kezdetektől ovidiusi szükségletként járja át a szövegeket: „késik az átváltozás” – motyogja a fát ölelő, türelmetlen se-Daphné-se-Baucis, akinek mintha épp e sóvárgás alakulástörténete biztosítaná az önazonosságát és megérthetőségét: „előbb tölgy / akartam lenni, aztán bükk, végül nyírfa”, hiszen „fás szárúként [...] írhatnál elegendő univerzális kódolású / értelmezhető levelet”. A személyiség kontúrjainak bizonytalansága – mint a borítón a szitakötőszárny hártója –, az identitás keresésének eredendő fájdalma jajdul ki a pedig csaknem játékosan ható sorokból: „szél vagyok. / folyó vagyok. / [...] nem akarok én mást, / csak anyám lánya lenni” – s ezt a jobb híján vállalt azonosulást is felülírja a kötetvégi *Szélcsend*: „semmi légmozgás”. A pusztulás tudását is magába építi a vers, mikor a nagyvárosi hőségből visszatekintve idézi meg, vállalja fel „egy másik otthonomban” a határt gyengéden belepő puha port: „ha porból lettünk én ez a por vagyok”.

A határok átjárása nemegyszer groteszk testi valóságban, a test különféle nedvein keresztül való-

sul meg. A lenyelt hajszálak végét a mozdonyra kell kötni, „húzza húzza ki belőlem nehéz ez mert hányni kell / mert sírni és fuldokolni kell de így akkor majd egyszer vége lesz [...] / és nézem nézem és kinn lesz a benn”. Ez a gusztustalan és játékos megoldás, a test legváltozatosabb elemeivel való gyermeki azonosulás („egyetlen cseppem sem tiéd”) hasonlóképp működik a már idézett széllé változásban, megtoldva a kislány-vigasztalódás képeivel: „és jön a szél. / belefújom taknyos orromat. / szél vagyok.” Vizelet, vér és magzatvíz a harmadik ciklus alapképei; s a nedvesség és a hullámozgás átjárja az egész kötet kékjét: mintha a gyerekkor gátbontó-folyószabadító kísérletei teljesednének be a magába mosó, feloldozó tenger képzetében: „nem én mondom, hanem a tenger / a tenger bennem / a tenger kinnem”.

„...sorsaink mozgása hullám. / imbolgunk leveleinkbe írva. / hiába tagadod a gyökereket: / a gyökerek a korona maga. / együtt állunk” – kapcsolja egymásba az alapmotívumokat a *Féltárnyék* kissé didaktikus-pátoszos megvilágosodása. Hiába „nem akarsz sormintává válni”: „apád apja, apád apjának apja. / allélpárok mintázatai” adják a lét biológiai és kulturális alapkódjait; ugyanakkor minden sors alakítja a korábbiakét is, tanúsítják a kicsit talán erőlködve összefűzött „ki tudja / ki lett volna” széria anyám–apám–nővérem darabjai – az „üresen” nyitva maradó önmeghatározás végső, bár korántsem végleges megfogalmazódásáig.

E folytonosságnak lesz drámai zsákutcája egy betegség és egy (potenciális?) terhesség kudarca a harmadik ciklusban. „...nem beszéllek be magamnak. / amiről hallgatok, csak az van igazán” – tagadja meg babonásan a megnevezés kuruzsló gesztusát: bár hogy ez vágy vagy épp „elkívánás”, magzat vagy daganat, az éppúgy nem egyértelmű, ahogy néhol egy szerelem és egy meg sem született anyaság szövegei is egymásba olvasódnak a test valóságában. Az anyává válás gondolatához zavaros, zavarodott viszony kapcsolja a beszélőt: „mit áruljak el / ma reggel magamból? / magamat adjam, vagy adjalak fel téged?” – hiszen ebben a világban „a férfiak csak férfiak. nem apák”, s a nyomhagyás nem létező lehetőség: „nincsenek. nincsenek lábnyomaim”.

A terhesség – mint a saját és a másik test, sőt lét radikális átjárhatóvá válása megszakad, vagy tán el sem kezdődik a kötetben; a saját női test lehetőségeinek és fenyegetéseinek, fenyegetettségének felfedezése így is radikális tapasztalat. Az utolsó versek suta bátorsággal törnek utat a (beteg) nő testről való (női) hallgatás sűrűjében – ilyen értelemben „tematikus” jelentőségük messze túlnövi a

poétikait. A szexualitás és az életadás funkcióitól, a kapcsolódás formáitól megfosztva mintegy értelmetlenné váló, kiszolgáltatott, üres test védtelensége, belső elidegenedése a nyelvben is lelepleződik: „nyolc ember nézi azt a szervemet, / aminek csak latinul tudom elfogadható nevét”.

A piros kislány-hokedli hasadékatól „a költészet leginkább a csípőmben lakik” felismeréséig tart a női test örökké „más”-élménye – hiszen „az isten is férfi volt”. Az öröklött és elhagyni, átváltoztatni vágyott, a kapcsolódó és kapaszkodó, az életet továbbadó, az életadástól eltiltott s az életadást megtagadó, a halálra kiszemelt testlehetőségek mellett írható-olvasható felület is lenne; ha lenne véglegesnek mondható, a létezés biológikumának hullámszásában megrogzítható, örökké érvényes üzenet. De nincs: „combomat szilánkkal karistolom, jeleket rajzolnék, / de nem tudom, mit vések”.

Mintha a feltétlen beágyazottság, a kezdet beláthatatlansága – és a folytatás megtagadása, lehetetlensége jelenne meg a szöveg központozásában, a kisbetűvel kezdett, de ponttal zárt mondatok szaggatottságában is: valami itt sosem kezdődik, mindig csak véget ér. Bár innen olvasva egyébként a kötet cím egy egészségügyi szakkifejezés ígérete is lehet: a petevezeték átjárhatósága mint zárójelentés (!) fenntartja legalábbis a lehetőségét egy majdani megtermékenyülésnek. Egy újabb testnek, egy újabb (ki)nyílásnak – a *Metamorfózis* virág-metaforikája a népdalok hagyománya szerint minden függetlenedési törekvésünk ellenében valami ilyesmit ígér: hogy (hangsúlyosan nem *végül*) a folytatás, folytatódás nyitottsága óv meg a le- és bezárulástól. És ez erre a kis hibában szép, szerves átjáródásaiban olvasható kötetre is igaz.

Palágyi Ildikó Brigitta: Ha belefúlladsz, megöllek

Szép mesterségek Alapítvány, 2017

Egy metrót adja Palágyi Ildikó Brigitta regényének fősejle keretét, „hogy eljussak Kőbánya–Kispesttől Újpest Központig” – s ez az Esti Kornél-os Beszkárt/BKV kaland ezúttal is egy (igaz, lezáratlan) élet allegóriája lesz. A szövegnek mint tisztességes belső monológoknak megszólítottja persze időről időre cserélődik – egészében, beszédhelyzetét tekintve viszont mintha mégiscsak minket szólítana meg vagy le, akik történetesen épp mellette ülünk, hozzánk kezdene beszélni vehemensen és kicsit tolakodóan. „Nem kell beszarni, nem taperolok boldog-boldogtalant” – a kitárulkozás „vonatkupé-effektusát” mint öntükröző alakzatot maga a szöveg ajánlja fel egy későbbi történetében. Ül mellettünk egy nő, mintha csak valamelyik excentrikus barátnőnk lenne, és beszél, beszél a végállomásig; s ebből a köznapiságból, bizalmaskodásból, ismerősségből – „Pofátlanság azt hinni, másoknak más élete van” – egytől egyig levezethetők a kötet erényei és hibái is. Hiszen a történeteink tényleg egyformák: szerelem, csalódás, apahalál, anyanyűg – a kérdés csak az, hogy az elbeszéléseink tudnak-e a megtörténteinknél mégis többet mondani.

Lassú, a BKV-vonaltól el-elkanyarodó alanyi epika ez: tulajdonképp egyszerre utazunk az elbeszélő tudatában, emlékeiben, tudatalanja fecsegő felszínén – s közben a monologizálást fejezetről fejezetre megszakítják, új irányba terelik a keret való-

ságának elcsípett, címbe emelt „talált” mondatai. Az eljáráshoz maga az elbeszélő ad kulcsot: „Nem írok naplót, helyette mondatokat jegyzek fel könyvekből, filmekből, vagy csak meghallom valahol [...]. Néhány nap múlva már nem tudom, honnan, kitől. [...] Ami fontos, az úgyis megmarad, beragad. [...] Azt szeretem, ha csak úgy, véletlenszerűen előjönnek a múlt történetei a semmiből” – s a kötet legizgalmasabb megoldása valóban ez az állandó szemantikai jövés-menés, ahogy a szövegek és címek a spontán tudatfolyam látszatát keltve lépnek egymással párbeszédbe. Mindez persze hangsúlyosan, reflektáltan csak látszat: „A gondolat sebessége ötszáz szó percenként, míg a beszédé csak száz-százhusz” – a mélyben valami rendre rejtve marad.

Cím-mondat és szöveg sokféleképp kapcsolódhat: a [*Mi értelme van annak, hogy a sok idióta bringás a feje fölé emeli a kibaszott biciklijét?*] életszerű trágárságához lehangolóan szimplán asszociálódik az első Csepel kerékpárt felidéző fejezet; a [*Linda, ülj már rendesen, ne rugdosd a nénit*] viszont pont túl sok szóval kötődik az utána következő szöveghez, semhogy valósna, a fikción belül valóban talált mondatnak hihetnénk. Néha azonban megtörténik, hogy a talált mondat hitele diszkrétan metaforikus asszociációkkal találkozik: a [*Kérem, vigyázzanak, az ajtók záródnak*] például csak visszanezve nyeri el teljes jelentését, hiszen nem csupán az apa fenye-

gető betegségét, de a végül hazugnak bizonyuló kapcsolat komolyra fordulását is innen, a záródó ajtó archetipikus képétől datálhatjuk. Az *Írjak naplót, ezt mondta nekem. Meg azt is mondta, ha esetleg politizáláshoz van kedvem, ne tegyem. Inkább csináljak egy forró fürdőt*] kétségkívül igen szórakoztató fejezetcím; kár, hogy a fölsejlő aktualizálási potenciált a kötetnek nem áll módjában kijátszani: szűkre szabott világában a család–szerelem–önkeresés hármasan túl minden más, a közélet, a munka vagy a barátok is csak kidolgozatlan, így feleslegesnek ható díszletelemek csupán. Mindezek mellett lehangolóan fantáziátlannak, odavetettnek hat egy-egy *[Halló]* vagy *[Nincs igazad]* – fogjuk bár ezt az egyenetlenséget magára a „valóságra”.

Csak hát „ha az életet én írom...” – kezdi, reflektálja tehát a szöveg, ha az alanyok nem egészen stimmelnek is, saját megalkotottságát; ahogy az élet maga is stilsztikai problémaként vetődik föl nemegyszer: „Az első csók. Utólag ez így nagyon giccses.” A megalkotottság tudatát erősítő játék, ahogy beépül-kilóg a szövegben, az annak teret adó tudat(folyam)ban ezernyi más szöveg információ-tartalma, stílusa, törmeléke: chat, mailváltás, online női magazinok életmódrovata, újsághír, családi sztori, álomnapló, vers és regény, film és zene, és Dalítól a *Der Bahnhof von Perpignan* – szürrealista-egzisztencialista távlatokat nyitva az újpesti metrógállomásnak is. „A postáskisasszony amolyan jószívű lányka volt, egy-egy szép ruháért szívesen tett a tiszturak kedvére. Én már ezt másként mondanám, de most így mesélem” – jelzi széttartó lehetőségeit maga az elbeszélő.

S mindezek fölött végig ott lebeg a „majd egyszer minden a helyére kerül” reménye, önbiztató ígérete: tulajdonképp annak az átfogó értelemkonstrukciónak az igénye, amely magát a regényt összetartaná. Ez lehet talán, természetéből fakadóan mindig csak izgatón félig érvényesen, az első fejezetben elhangzó jóslat, a regény cselekményének előzetes összefoglalójaként: az olvasó visszavisszalapozva találgathatja s pipálhatja, a későbbiek fényében a jósnő szavaiból mi teljesül, miben csalódunk, mely motívum sikkad el nyomtalanul. Ugyanakkor lassan az az érzésünk támad, mintha a megjósoltakkal a szerző önmagát is kényszerpályára állítaná, s az érzékeny apa-szál és a meglehetősen kommersz szerelmi szál lezárulta után már csak ezt kergetve rohannánk át még egy házasságon és néhány megvilágosodáson.

S az egész vesszőfutás mintha mindvégig – ez volna az első fejezetben emlegetett átok? – a fenyegető cím árnyékában zajlana: *Ha befejeled, megöllek*. Egyfelől az elbeszélő idézi fel a groteszk, bár

nem túl invenciózus humorral fegyelmezni igyekvő anyai szavakat; másfelől mintha a szöveg alanya fenyegetné így olvasóját, nehogy olvasási ajánlatnak vegye a regény egyik stílszerűen hiányos mondatát: „Már nincs meg bennem az alázat, hogy minden könyvet végig.” Vagy – s ez az opció viszont alighanem független a szerzői szándéktól – szólhat a figyelmeztetés magának a szereplő-elbeszélőnek: mint az anya annak idején, a hősködés és „bravúroskodás” elkerülésére, a felszínen maradó, biztonságos pancsolásra biztatva. Márpedig a regény valóban ritkán képes olyan örvényt kavarni, amelyben érdemes volna alámerülni...

Leginkább felkavaró jelenetei a járókelőkben újra meg újra felismerni vélt, halott apa alakjához kapcsolódnak. A „Nem tanított meg sakkozni. A nővéremet igen” jellegű mondatokban a reflektálatlanul tömör, szikár közlés váratlansága és váratlan megszakadása jelöli s rejti magába a valódi érzéseket: „Aztán mi sem mentünk többet. Mondták, nincs értelme. Ennyi.” Vagy hasonlóképp, az érzelmek helyett, azok szóra bírhatatlan helyét kijelölve szólal meg a következetesen gyermeki nézőpontot érvényesítő fejezet, ezúttal a nagypapa halálát felidézve: a holttestet „megnéztem, nem voltam bent sokáig, mert sürgős dolgom akadt az udvaron, pörögni kellett az új ruhámban, amit a temetésre kaptam”. Ha boncolták, amúgy is biztos telerakták a nagypapa felvágott hasát kövel, ahogy a vadász is a farkasnak – idézi meg magának a gyermeki tudattalan öngyógyító mechanizmusa a feltámadás egyik archetipikus meséjét.

„Mindig mond valaki valamit. Például hogy van egy áldott és egy átkozott szemüvegünk. Épp olyan az élet, amelyiken keresztül nézzük. Ezt értem. Nekem napszemüvegem van meg egy mínusz hármas. Nem látok elég jól távolra. A Holdat sem. Hol kezdődik, és meddig tart, tőlem ötven centire kezdődik, vagy ott ér véget, nemsokára leszállok” – ilyenkor jó még ez a próza: amikor nem akar sokat, amikor a közterek beépülnek, naiv játékosággal konkretizálva-kiforgatva a költői képet, amikor képzetársításai felbontják a metonimikus szerkesztést anélkül, hogy mindez a szövegben (anti)-demonstratív megidézett asszociációs játék lehangolóan fantáziátlan „virág–rózsa–vörös–szerelem–szex” jellegű, triviális megoldásaira emlékeztetne.

Mert a meglehetősen személytelen, épp az érzelmi hitelességért szavatoló, életszerű részleteket nélkülöző szerelmi történetet olvasva inkább csak kínosan feszengünk: botladozunk az idézett üzenetváltások gügyögő érzelmessége, az ezeket érvénytelenítő cinikus kiszólások és a többszöri is-

méltóságukkal még stilisztikai naturalizmusukban is gáz „Ez de gáz” között; mechanikussá válik az a néhány „ezt miért írtam, miért fontos, mindegy”, egyre kevésbé szervesül a szorgosan mantrázott szkepszis. A pongyolaság reflektálása egyszerűen önigazolásnak hat: „Lárfári. Ezt most azért írtam ide, mert a köcsög után ez a második kedvenc szavam”, s az elbeszélő naivitása mintha a szerzőé, a szöveg alanyáé volna: „*Amindenegylenlőafestményel*. Ez így szar, érzem én is, be is fejezem.” És értem én is, hogy egyfajta – elég megúszós – posztmodern fel-fogás jegyében tekinthetjük ezt az elnévelés, az elmondhatatlannal való szembesülés satöbbi egy esetének: de ha szó szerint úgy hangzik ez az irodalmon belül, mint rajta kívül – akkor mi a bánatnak elmondani.

Márpedig a szöveg alapegysége mégiscsak a közhely, s a „most több közhely nem jut az eszembe” jellegű ironizálás rövid úton kifulladás; az ironia hatáskörén kívül álló, naiv deklarációk pedig nem

pótolják a stilisztikailag kidolgozott, megküzdött saját hang hitelességét. Így az elvileg önmaga mélyére utazó hősnőnk végső soron egy eleve lezárt énkép jegyében szólhat csak meg, s önfeltérés helyett egyszerűen bemutatja önmagát: „Könnyen elérzékenyülök, konkrétan minden szaron elsírom magam, amiben van némi érzélem”; „valakit vagy szeretek, vagy nem. Elsőre”. Ahogy a világhoz való viszonya is túl gyakran fogalmazódik meg kinyilatkoztatásszerű szövegekben, akár egy archaikusnak tétélezett falusi életforma fölénységéből, akár nőmagazin-eredetiségű élettapasztalatokból ered a sok „ez van” és „így van jól”. „A születés a kezdete, a halál a vége, ezt mondják” vagy a „csak az nem mindegy, hogy a fasz melyik végén állsz. Elgondolkodom” már-már paródiába hajlón példázza e felismerések dimenzióit.

És persze „megvolt az az egy mondat, amiért ha ez az egész cirkusz egy szöveg lenne, érdemes lenne elolvasni” – de azért ez még kevés.

Kortárs kritikapályázat II. díj

HAKLIK NORBERT

Bálint Tamás: *Hibalista*

Kárpát-medencei Tehetséggyőztes, 2017

Bálint Tamás *Hibalista* című kötete kapcsán adja magát, hogy először a kockázatvállalásról beszéljünk. Ez a könyv ugyanis létének irodalmon kívüli kontextusa által eleve kockázatos helyzetben van. A tény, hogy a kiadványt gondozó Kárpát-medencei Tehetséggyőztes Nonprofit Kft. nagyságrendekkel kap több állami támogatást, mint a fiatal alkotókat tömörítő, több évtizedes múltra visszatekintő írószervezetek, magában hordozza annak a veszélyét, hogy némelyek a kiadóval szembeni ellenérzéseiktől hajtva a szerzőn és művein verjék el a port. Mindemellett helyet kap a képletben az esély is – a kortárs irodalom utánpótlásának kinevelését feladatául választó szervezet ugyanis kimondva-kimondatlanul a kánonváltás igényével lép fel, ami ha sikerrel jár, akkor a KMTG-s szerző nyilván főrral indul azon társaihoz képest, akik nem tették le a garast a leendő „új elit” mellett.

Ezek a körülmények persze a kritikust is nehéz helyzetbe hozzák, aki eme veszélyek és esélyek között navigálva, azokról tudomást nem véve volna hi-

vott mérlegre tenni a művet, tiszta logikájú érveléssel és elemzéssel semlegesítve annak kockázatát, hogy bírálatát-méltatását irodalompolitikai állásfoglalásként olvassa majd a közönség.

Végül, de nem utolsósorban a kiadó kockázatáról is szólnunk kell. Arról, vajon a döntéshozók arra használják-e a rendelkezésükre álló kivételes lehetőséget, hogy irányzatoktól és a szerzői hagyományválasztástól függetlenül védőszárnyai alá vegyék az ifjú tehetségeket, vagy inkább azokat részesítik előnyben, akik az ő munkásságukat folytatják. Ha azokat hozom helyzetbe, akik az én köpönyegemből bújtak ki, annak az esélyét növelem, hogy a következő generációk szemében magam váljak a Nagy Előddé. Előttem az utódom, és őt támogatva valójában magamat is segítem – komoly kísértés lehet ez egy kiadó számára, és bizonyára nagy önmérsékletet követel nem élni vele.

Lássuk hát, indokolják-e a *Hibalista* versei azt, hogy egy kivételezett helyzetben lévő kiadó éppen e kötet megjelentetésére fordítsa kivételes erőforrá-

HAKLIK NORBERT (1976) Brűnn (Csehország)